

УДК 343.211

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.55>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Юрків М.Т.,

*ад'юнкта кафедри кримінального права і кримінології,
Інституту з підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Юрків М.Т. Проблемні питання кримінально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронного органу у Кримінальному кодексі України.

Кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів є важливим компонентом забезпечення правопорядку в суспільстві. Створення сприятливих умов для діяльності правоохоронних органів, а саме: забезпечення захисту життя і здоров'я даних працівників являється однією із важливих складових, що в подальшому забезпечує ефективне функціонування держави. Зокрема, діяльність правоохоронних органів спрямовано на захист національної безпеки, забезпечення стану законності та правопорядку, захисту прав, свобод та інтересів громадян, суспільства і держави та на реалізацію інших законодавчо визначених функцій держави.

Однак сучасний стан регулювання цієї сфери в Кримінальному кодексі України демонструє низку проблем, які потребують подальшого дослідження. Попри існування положень, спрямованих на захист правоохоронців (наприклад, статті 342, 343, 345, 348, 349 КК України), наявні норми мають суттєві недоліки в правозастосуванні. Основні виклики полягають у неоднозначності термінології, недостатній конкретизації складів правопорушень, прогалинах у врахуванні специфіки роботи правоохоронців та недосконалості підходів до криміналізації та пеналізації суспільно небезпечних діянь.

У статті проведено аналіз основних проблем правозастосування, включаючи труднощі з кваліфікацією кримінальних правопорушень через нечіткість термінів «опір», «погроза», «насильство» та ін. Визначено, що чинне законодавство недостатньо враховує підвищені ризики для життя, здоров'я та майна правоохоронців, а також потребу у захисті їхніх близьких. Наведено статистичні дані, що демонструють обмежену ефективність правозастосування, адже лише близько половини кримінальних проваджень у цій сфері доходять до судового розгляду.

Проаналізовано проект нового КК України, в якому запропоновано оновлення підходів до визначення складів правопорушень і категорії потерпілих. Зокрема, терміни «представник влади» та «особа, яка виконує службові повноваження в інтересах держави» пропонуються як ширші поняття, які охоплюють правоохоронців. Водночас, окремі статті залишають прогалини, які можуть призвести до заниження ступеня тяжкості правопорушень.

Запропоновано низку рекомендацій для вдосконалення законодавства, зокрема уточнення термінології, введення альтернативних видів покарань, розширення норм про обтяжуючі обставини. Реалізація цих змін дозволить забезпечити більш ефективний кримінально-правовий захист правоохоронців та підвищить рівень правопорядку в державі.

Ключові слова: професійна діяльність, органи правопорядку, правоохоронні органи, охорона, захист, проект, кримінальне правопорушення.

Yurkiv M.T. Problematic issues of criminal law protection of professional activity of law enforcement officers in the Criminal Code of Ukraine.

Criminal legal protection of the professional activities of law enforcement officers is an important component of ensuring law and order in society. Creating favorable conditions for law enforcement

agencies, namely ensuring the protection of life and health of these employees, is one of the important components that further ensures the effective functioning of the state. In particular, the activities of law enforcement agencies are aimed at protecting national security, ensuring law and order, protecting the rights, freedoms and interests of citizens of the state and society, and implementing other functions of the state defined by law.

However, the current state of regulation of this area in the Criminal Code of Ukraine demonstrates a number of problems that require further research. Despite the existence of provisions aimed at protecting law enforcement officers (e.g., Articles 342, 343, 345, 348, 349 of the Criminal Code of Ukraine), the existing norms have significant shortcomings in law enforcement. The main challenges are ambiguity of terminology, insufficient specification of offenses, gaps in taking into account the specifics of law enforcement work, and imperfect approaches to criminalization and penalization of socially dangerous acts.

The article analyzes the main problems of law enforcement, including difficulties with the qualification of criminal offenses due to the vagueness of the terms «resistance», «threat», «violence», etc. It is determined that the current legislation does not sufficiently take into account the increased risks to the life, health and property of law enforcement officers, as well as the need to protect their loved ones. The author provides statistical data demonstrating the limited effectiveness of law enforcement, since only about half of criminal proceedings in this area go to trial.

The author analyzes the draft of the new Criminal Code of Ukraine, which proposes to update the approaches to determining the corpus delicti and the category of victims. In particular, the terms «representative of the authorities» and «person performing official duties in the interests of the state» are proposed as broader concepts that cover law enforcement officers. At the same time, some articles leave gaps that may lead to an underestimation of the severity of offenses.

A number of recommendations for improving the legislation are proposed, including clarification of terminology, introduction of alternative types of punishment, and expansion of the rules on aggravating circumstances. Implementation of these changes will ensure more effective criminal legal protection of law enforcement officers and increase the level of law and order in the country.

Key words: professional activity, law enforcement, law enforcement agencies, security, protection, project, criminal offense.

Постановка проблеми. Кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів є важливим елементом забезпечення правопорядку та безпеки в суспільстві. Проте сучасний стан регулювання цієї сфери в Кримінальному кодексі України (далі – КК України) виявляє низку проблем, які потребують теоретичного осмислення та практичного вирішення. Попри наявність статей, спрямованих на захист правоохоронців (зокрема, ст. 342, 343, 345, 347, 348, 349 КК України), багато аспектів залишаються недостатньо врегульованими або викликають труднощі у правозастосуванні.

По-перше, неоднозначність термінології в статтях КК України, таких як «втручання в діяльність», «опір», «погроза» та «насильство», призводить до різночитань у правозастосовній практиці. Це ускладнює кваліфікацію правопорушень та визначення ступеня суспільної небезпеки правопорушень. По-друге, в законодавстві недостатньо враховано специфіку роботи правоохоронців, пов'язану з підвищеними ризиками для їхнього життя, здоров'я та майна. Це створює прогалини у правовій охороні, зокрема, у контексті захисту близьких родичів правоохоронців та їхнього майна. По-третє, існує потреба в актуалізації підходів до криміналізації та пеналізації суспільно небезпечних діянь, що посягають на професійну діяльність працівників правоохоронних органів. Зокрема, необхідно забезпечити послідовність у формулюванні складів кримінальних правопорушень та розробити чіткі критерії їх кваліфікації. Усе це створює передумови для реформування КК України задля вдосконалення його норм, спрямованих на захист правоохоронців та ефективність виконання їхніх професійних обов'язків.

Метою дослідження є аналіз проблемних питань кримінально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів у Кримінальному кодексі України, визначення прогалин у законодавстві, виявлення недоліків у правозастосуванні та розробка науково обґрунтованих рекомендацій для вдосконалення кримінально-правових норм, спрямованих на захист працівників правоохоронної сфери.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика кримінально-правового захисту професійної діяльності співробітників правоохоронних органів стала предметом наукових досліджень

українських вчених, зокрема, В.О. Боняк, А.В. Боровик, А.А. Вознюк, І.І. Давидович, О.О. Кирбят'єв, М.В. Руденко, О.П. Шайтуро, О.М. Шармар та інших. Ці науковці внесли значущий вклад у вирішення питань, пов'язаних з застосуванням кримінально-правових норм, передбачених статтями 342, 343, 345, 347, 348, 349 Кримінального кодексу, про що буде розказано далі. Одночасно, ряд проблем у цій області вимагає подальших досліджень для знаходження найбільш ефективних методів їх вирішення.

Вклад основного матеріалу. Почнемо наше дослідження з огляду даних щодо кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у даній категорії та ефективності їх досудового розслідування. Це дозволить виявити структуру цих правопорушень та сформулювати гіпотези стосовно потенційних складнощів та способів їх вирішення

Так, у 2022 році найбільш значущу частку серед кримінальних правопорушень проти авторитету державних органів займають погрози або насильство стосовно працівників правоохоронних органів (ст. 345 КК України), які склали 58,2%. Також значну частку складає опір представникам влади, у тому числі працівникам правоохоронних органів, державним та приватним виконавцям, членам громадських формувань з охорони порядку і державного кордону, військовослужбовцям та уповноваженим особам Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342 КК України), яка становила 16,4%. В той час, як кримінальні правопорушення передбачені ст. 351-2, що визначає перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, не були зафіксовані, і лише один випадок зареєстровано за ст. 351-1, що стосується перешкоджання діяльності Рахункової палати та її членів.

Протягом 2022 року було зареєстровано 816 кримінальних правопорушень, спрямованих проти авторитету державних органів. В 477 випадках, що складає 58,5% від загальної кількості, особам було вручено повідомлення про підозру. Водночас в 415 випадках, або 50,9%, матеріали кримінальних проваджень були направлені до суду, згідно з п. 2 і 3 ст. 283 КПК України. Отже, лише приблизно у половині випадків кримінальні провадження проти авторитету державної влади досягають судового розгляду. Така ситуація може мати різні причини, включаючи помилки у кваліфікації кримінальних правопорушень та складнощі з доказуванням. Вплив на ці процеси може мати й наявний воєнний стан в Україні, особливо з огляду на те, що вчинення правопорушення в умовах воєнного або надзвичайного стану визнається обтяжливою обставиною при призначенні покарання [1, с. 195–197; 2, с. 310–311; 3, с. 283].

Статистика свідчить, що майже не має випадків, коли неповнолітні здійснюють посягання на авторитет представників органів державної влади. Під час повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році зафіксовано лише один такий випадок, коли кримінальне провадження за ст. 342 КК України було направлено до суду з клопотанням про застосування примусових виховних заходів. Тим часом, у 4,8% випадків провадження, що стосуються проаналізованих кримінальних діянь (здебільшого погроз або насильства щодо правоохоронців), направлялися до суду з клопотаннями про застосування виховних заходів. Це може вказувати на те, що ці дії часто здійснюються особами, які не є повністю дієздатними.

Багато проблем у кримінальній відповідальності за посягання на авторитет державних органів виникають через недоліки в системі кримінально-правових заборон, описаних в статтях 342, 343, 344, 345, 347, 348, 349 Кримінального кодексу [4]. Цю проблематику неодноразово піднімали вчені.

А.В. Боровик вірно зазначає, що розбіжності в нормах щодо потерпілих у статтях, які встановлюють кримінальну відповідальність за напади на представників влади та інших осіб, призводять до формування різних способів кваліфікації таких кримінальних правопорушень [5, с. 294]. Також А.В. Боровик та І.І. Давидович заслуговують на підтримку у своїй пропозиції щодо вилучення ч. 3 ст. 342 з Кримінального кодексу, оскільки ця норма ускладнює розуміння злочинної діяльності, оскільки комбінує опір з примусом за допомогою насильства або погрози, що створює надмірно складний «конгломерат» дій [5, с. 295; 6, с. 151, 222]. Таке формулювання веде до невірної складної конструкції кримінального правопорушення.

Ці та інші виклики ускладнюють процес кваліфікації кримінальних правопорушень і перешкоджають розробці дієвої системи кримінально-правового захисту авторитету державних органів, в тому числі і правоохоронних органів. Зокрема, мова йде про точність кваліфікації таких посягань, як окремих, так і в контексті сукупності кримінальних правопорушень, їх розрізнення, а також відмежування від пов'язаних адміністративних порушень. Невірна кваліфікація кримінальних правопорушень проти авторитету державних органів може порушити принцип «non bis

in idem», засаду кваліфікації складних правопорушень за однією статтею як єдиного правопорушення, а також призвести до призначення покарання, яке не відповідає характеру та ступеню небезпеки вчиненого діяння.

Окремі пропозиції щодо удосконалення критеріїв кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, зазначені у статтях 342, 343, 344, 345, 347, 348, 349 Кримінального кодексу, які представили такі вчені як Є.В. Блажівський, А.В. Бойко, А. С. Габуда, І.М. Залялова, І.М. Ізай, О.О. Кирбат'єв, М.В. Сийплові, А.М. Удод та інші. Ці пропозиції мають потенціал значно підвищити ефективність зазначених нормативів, проте не включають заходи щодо комплексного реформування даної галузі кримінально-правового захисту суспільства.

До прикладу, О.О. Кирбат'єв пропонує внести до санкції ч. 1. ст. 343 Кримінального кодексу України основне покарання у вигляді громадських робіт на термін до двохсот годин. Також підтримується думка науковців про необхідність доповнити диспозицію цієї статті уточненням, що вплив має бути незаконним. Автор пов'язує це з поточною ситуацією, де відсутність такого уточнення може призводити до визнання законної діяльності кримінальним проступком щодо зазначеної в нормі категорії осіб. Також на думку О.О. Кирбат'єва, аналізуючи ч. 2 ст. 342 КК України, варто розглянути зміну санкції для ст. 345 КК України, яка стосується «Погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу», включивши основне покарання у формі штрафу від однієї до чотирьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Крім того, він пропонує встановити можливість засудження до громадських робіт на період від 180 до 240 годин [7, с. 372-373].

В рамках аналізу даного питання слід звернути увагу на положення проєкту нового Кримінального кодексу, які в цьому контексті є дуже важливими.

Спершу варто відзначити, що згідно з оприлюдненою концепцією реформи кримінального законодавства України [8] та з матеріалів робочої групи з розвитку кримінального права, яка займалася розробкою та обговоренням проєкту КК [9], впливає, що розробники відходять від створення кримінально-правових норм в Особливій частині, які містять кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Вони вважають ці ознаки загальними та зазначають їх в окремих статтях Загальної частини як ті, що змінюють ступінь тяжкості правопорушення (ст.ст. 2.2.3–2.2.5, 2.5.2–2.5.3). Ці особливості також передбачаються в статтях Особливої частини на початку кожного розділу. У разі наявності ознак, які формують самостійний склад правопорушення, вони будуть кваліфікуватися згідно з правилами сукупності (ст. 2.7.2 розділу 2.7 Книги 2) [10]. Це застосування нових правил, зокрема, охоплює випадки заподіяння шкоди здоров'ю правоохоронців під час виконання службових обов'язків, які віднесені до відповідних статей Розділу 4.2 і Розділу 9.7 Особливої частини проєкту КК України. Беручи до уваги цю інформацію, можемо проаналізувати розділ 9.7 проєкту Кримінального кодексу, який визначає кримінальні правопорушення, щодо захисту професійної діяльності працівників правоохоронних органів.

У проєкті Кримінального кодексу кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів забезпечується не тільки статтями Розділу 9.7, але й окремими положеннями Розділу 8.2. Зокрема, ст. 8.2.2 визначає «Втручання в діяльність прокурора, слідчого, детектива, дізнавача, захисника, представника особи, судового експерта, працівника державної виконавчої служби чи приватного виконавця», а ст. 8.2.3 встановлює відповідальність за «Перешкоджання діяльності органів правопорядку». Також, термін «орган правопорядку» використовується замість «правоохоронний орган», а об'єктом правопорушення визначаються саме дії, спрямовані проти встановленої діяльності цих органів. Важливо, що визначення терміну «орган правопорядку», зазначене в п. 39 ч. 2 ст. 1.3.1, включає обмежену кількість суб'єктів, таких як органи прокуратури, Національної поліції, інших спеціалізованих служб, які здійснюють слідчі та/або розшукові дії, створюючи юридичну основу для майбутніх реформ правоохоронної системи.

Однак, цей підхід викликає деякі застереження, зокрема, через те, що Національна гвардія України та Військова служба правопорядку у Збройних Силах України (далі – ВСП ЗСУ) не мають повноважень на проведення слідчих чи розшукових дій згідно з КПК України. За ст. 1 Закону України «Про Національну гвардію України» [11], Нацгвардія визначена як військове формування з правоохоронними функціями, а за ст. 1 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» [12] ВСП ЗСУ виконує переважно профілактичну і запобіжну роль щодо кримінальних та адміністративних правопорушень серед військовослужбовців. Також на нашу думку обмеження поняття «орган правопорядку» тільки до органів, перелічених у визначенні, надмірно звужує його сенс, що може спричинити ігнорування кримінально-правової охорони діяльності ін-

ших правоохоронних органів, задлучених у забезпеченні громадського порядку, публічної безпеки та боротьби зі злочинністю, таких як Управління державної охорони, Служба судової охорони [13].

Зазначимо, що у проєкті нового КК термін «орган правопорядку» використовується тридцять разів, тоді як фраза «правоохоронний орган» з'являється лише один раз (ст. 9.7.2). Вибір розробників проєкту КК на користь терміна «орган правопорядку» здебільшого виправданий посиланням на ст. 131-1 Конституції України [14]. Однак термін «правоохоронні органи держави», який також згадується у ст. 17 Конституції України, є більш широким за змістом у порівнянні з «органами правопорядку», що зазначено у різних нормах Конституції України, де вони застосовуються. Пункт 2 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України вказує, що органи правопорядку мають бути тими установами (суб'єктами), які мають право проводити негласні, слідчі, та розшукові дії [14]. Тим не менш, на нашу думку, це визначення має застосовуватись виключно в контексті тих суб'єктів, які мають право участі у кримінальних провадженнях або самостійно їх проводити, що становить додаткову підставу для віднесення їх до категорії органів правопорядку.

Без поглиблення у термінологічні дискусії щодо взаємозв'язку термінів «правоохоронний орган» та «орган правопорядку» [15, с. 171; 16, с. 44; 17; 18, с. 159], ми підтримуємо думку, що термін «органи правопорядку» тісно пов'язаний із концепцією «правоохоронні органи», хоча його визначення все ще не є чітким у діючому законодавстві.

Проведений аналіз Розділу 9.7 Особливої частини проєкту КК виявив, що в ньому автори законопроєкту включили чотири норми, котрі регулюють відповідальність за різноманітні види перешкоджання професійній діяльності працівників правоохоронних органів. Це зокрема правопорушення, зафіксовані в ст. 9.7.3 «Опір», ст. 9.7.4 «Насильство, пов'язане з виконанням службових обов'язків чи професійних функцій, реалізацією прав або виконанням юридичних обов'язків», ст. 9.7.5 «Вплив на особу під час виконання нею службових або професійних обов'язків на користь держави або суспільства» та проступок у ст. 9.7.10 «Злісна непокора органам влади» [10].

Хоча в самому тексті норм нового проєкту КК України не вказується конкретно на потерпілого як працівника правоохоронного органу чи органу правопорядку, на відміну від діючого КК України [4], потерпілий все ж охоплюється більш широкими поняттями, такими як «представник влади» (п. 59 ч. 2 ст. 1.3.1, п. 1 ч. 1 ст. 9.7.3, ст. 9.7.10) та «особа, що виконує службові повноваження на користь держави або суспільства» (ст. 9.7.4, 9.7.5) [10]. Згадується також у п. 1 ч. 1 ст. 9.7.2, де зазначено, що опір, який чиниться працівникові правоохоронного органу чи військовослужбовцеві Нацгвардії під час охорони громадського порядку, або члену громадського формування під час виконання своїх обов'язків, вважається фактором, що збільшує тяжкість правопорушення за ст. 9.7.3. Такий підхід є обґрунтованим у контексті завдань забезпечення громадського порядку і протидії злочинності, які виконують, зокрема, Національна поліція та Національна гвардія України. Проте залишається незрозумілим, чому ці положення застосовуються лише до ст. 9.7.3 «Опір», а не до інших статей, що стосуються перешкоджання законній діяльності правоохоронних органів (ст. 9.7.4, 9.7.5) [10]. Це може призвести до заниження ступеня тяжкості правопорушень за цими статтями у порівнянні з чинним законодавством України.

Висновки. Отже, проведено аналіз стану кримінально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів у Кримінальному кодексі України та виявлено наявність значних проблем у регулюванні цієї сфери. Хоча чинний КК України передбачає норми, спрямовані на захист правоохоронців (наприклад, статті 342, 345, 348, 349), їх практичне застосування часто супроводжується труднощами через нечіткість формулювань і недостатню конкретизацію ознак правопорушень. Встановлено, що недостатня чіткість термінів, таких як «опір», «погроза» та «насильство», призводить до різночитань у правозастосуванні. Тому доцільно уточнити формулювання в диспозиціях цих норм для уніфікації підходів до їх кваліфікації. Наприклад, варто додати уточнення до ст. 343 щодо незаконності впливу на представників влади. Вважаємо обґрунтованими пропозиції щодо введення альтернативних видів покарання, таких як штрафи чи громадські роботи, для певних категорій правопорушень, передбачених ст. 345 і 343 КК України. Це сприятиме диференціації покарань залежно від ступеня суспільної небезпеки діяння.

У проєкті нового КК України заслуговують на підтримку положення щодо відходу від кваліфікуючих ознак в окремих статтях Особливої частини та їх відображення в Загальній частині. Разом з тим, необхідно врахувати всі аспекти охорони професійної діяльності правоохоронців, включаючи перешкоджання їхній роботі та насильницькі дії, пов'язані з виконанням службових обов'язків. Також позитивним доповненням в новому проєкті КК України вважаємо те, що потерпілий

охоплюється більш ширшим поняттям, такими як «представник влади» або «особа, яка виконує службові повноваження в інтересах держави або суспільства». Такий підхід виправданий, але на нашу думку варто поширити положення про обтяжуючі обставини (зокрема, за ст. 9.7.2) також на інші статті (наприклад, 9.7.4 і 9.7.5), щоб забезпечити єдність у правозастосуванні.

Переконані, що реалізація запропонованих змін дозволить забезпечити більш ефективний кримінально-правовий захист правоохоронців, враховуючи сучасні реалії та сприятиме вдосконаленню системи правопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вартилицька І.А., Шармар О.М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. № 1 (15). С. 191–206.
2. Вознюк А.А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 308–317.
3. Мовчан Р.О. Аналіз законодавчого рішення про посилення кримінальної відповідальності за мародерство. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 1. С. 281–285.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, 131 с.
5. Боровик А.В. Кваліфікований склад опору: актуальні питання кримінальної відповідальності. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 288–296.
6. Давидович І.І. Кримінально-правова охорона представників влади і громадськості, які охороняють правопорядок: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2007. 252 с.
7. Кирбят'єв О.О. Кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів: дисертація на здобуття наук. ст. ... за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче. Київ, 2021. 446 с.
8. Концепція реформування кримінального законодавства України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/concept> (дата звернення: 20.01.2025).
9. Засідання Робочої групи. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/article/meetings> (дата звернення: 20.01.2025).
10. Текст проєкту Кримінального кодексу України URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-18-01-2022.pdf> (дата звернення: 22.01.2025).
11. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 17, 594 с.
12. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, № 32, 225 с.
13. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31, ст. 545.
14. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, 141 с.
15. Руденко М.В., Шайгуро О.П. Поняття та система правоохоронних органів (органів правопорядку) у контексті нового закону «про національну безпеку України»: питання правової визначеності. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. Вип. 1 (85). С. 165–172.
16. Боняк В.О. Орган охорони правопорядку України: зміст поняття, його обсяг та різновиди. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. Вип. 2. С. 37–48.
17. Боняк В.О. Конституційно-правові засади організації та функціонування органів охорони правопорядку України: проблеми теорії та практики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2015. 40 с.
18. Руденко М.В., Шайгуро О.П. Щодо визначення поняття «органи правопорядку». *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2017. Випуск 23. С. 158–160.